

בקדשי עכו"ם לבדק הבית שדינם ליגנו, שלא תהיה בהם מעילה.

**אלמה תניא גבי קדשי עובדי כוכבים: כמה דברים אמורים דאין מועלים בהם, בקדשי מזבח שלומדים מעילה שכתוב בה "חטא" בגזירה שוה מ"חטא" שכתוב בזר שאכל תרומה, וכמו בתרומה אין חיוב מיתה אלא בתרומת ישראל אף מעילה אינה נוהגת אלא בקדשי ישראל.**

**אבל בקדשי עכו"ם לבדק הבית מועלין בהם ואינם נלמדים מתרומה, שקדושת<sup>(85)</sup> הגוף היא, ואיננה כקדשי בדק הבית שקדושת דמים הם. ומזה שכתוב שמועלין בקדשי עכו"ם, מוכח שאינם נגזזים, אלא משתמשים בהם לבדק הבית.**

**אלא אמר רבא ליישב את הפסוק "לא לכם ולנו" לפי רבי יהודה, שודאי מקבלים קדשי עכו"ם לבדק הבית. וזה שמנעם נחמיה בן**

הכליה מלהביא — משום רפיון ידיים הוא, שלא היו העכו"ם מתכוונים לטובה, אלא שיסמכו גם עליהם וישמעו לעצתם והם יאחרו את הבנין עד שיסיכו את לב כורש שלא לבנותו. דכתיב "ויחי עם הארץ מרפין ידי עם יהודה ומבהלים אותם לבנות".

מקשינן: **תנא חדא ברייתא: עובד כוכבים א-1 שחתנדב נדבה לבדק הבית מקבלים אותה הימנו. ותניא באידך ברייתא: אין מקבלין אותה הימנו אלא תיגנו. וסותרות הברייתות זו לזו.**

ומשינין: **אמר רב אילא אמר רבי יוחנן לא קשיא. הא דתניא שאין מקבלין מדובר בתחילה של בנין<sup>(86)</sup> בית המקדש, שיש לחשוש שלרפיון ידיים מתכוונים ולעכב את הבנין כדלעיל. הא דתניא שמקבלין מדובר בסוף הבנין לאחר שכבר בנוי, והנדבה אז באה רק לחזק את בדיק הבית, ובוה כבר אין חשש רפיון ידיים.**

שם קדשי עכו"ם, רק שקדושת דמים של עכו"ם לא התמעטה ממעילה, כי איננה דומה לתרומה. מה שאין כן לפירוש השני ברש"י, הביאור הוא שקדשי בדק הבית של עכו"ם אין להקדש שם קדשי עכו"ם כלל, ורק בקדושת הגוף נתפס בקרבן שם קדשי ישראל או קדשי עכו"ם, ולכן שם אפשר לחלק ביניהם לגבי דין מעילה.

86. זה פירוש רש"י, והתוספות גם מפרשים שהחילוק הוא בין תחילת הבנין לבין לאחר שנבנה. אך הסברא היא שאם יסייעו בתחילת הבנין יוכלו אחר כך לערער ולומר שיש להם חלק במקדש. אך בנדבה שנותנים אחרי שנבנה שוב אינם יכולים לטעון שיש להם חלק בבית המקדש.

85. כך פירש רש"י בפירוש הראשון, שרק קדושת הגוף למדים מתרומה, שגם היא קדושת הגוף. אך קדושת בדק הבית, שהיא קדושת דמים, אינה דומה לתרומה שהיא קדושת הגוף, ולכן אין ללמוד קדושת בדק הבית מתרומה. עוד פירש רש"י בשם המורה, שבקדשי מזבח מצינו חילוק בין קדשי ישראל לקדשי עכו"ם, שקדשי ישראל חייבים עליהם משום פיגול נותר וטמא, וקדשי עכו"ם אין חייבים עליהם. ולכן יש לחלק גם לענין מעילה, שרק בקדשי ישראל יש מעילה ולא בקדשי עכו"ם. אך בקדשי בדק הבית לא מצאנו שום חילוק בין קדשי ישראל לקדשי עכו"ם ולכן אין לחלק גם לענין מעילה.

וביאר הגרי"ז, שלפי הפירוש הראשון ברש"י, גם קדשי בדק הבית של עכו"ם יש להם

אין מקבלים מן העכו"ם? והרי כתוב לגבי נחמיה אשר ביקש למלך "ואגרת אל אסף שומר הפרדס אשר למלך אשר יתן לי עצים לקרות את שערי הבירה אשר לבית", והיינו בתחלת בנין, ולקח לבנין הבית מכורש.

ומשנין: **אמר ליה אביי**: למה תחשוש? לריפיון ידיים! **שאני מלכותא** שאין לחשוש לכך, שהואיל ולטובה נתכוונה בתחלה סומכים **דלא הדרא** (87) ביה. כמו **דאמר שמואל**: **אי אמר מלכותא עקרנא** טורי אעקור הרים ממקומם, דהיינו אף דבר גדול וקשה, עקר טורי ולא הדר ביה. שכן דרך המלכות לעמוד בדיבורה.

**אמר רב יהודה אמר רב**: **עובר כוכבים שהפריש תרומה** [לפי התנא שעכו"ם שתרום תרומתו (88) תרומה] **מכריו**, [מתבואה שלן] **בודקין** (89) אותו מה היה בדעתו. **אי אמר בדעת ישראל הפרשתיה**, דהיינו לאותה

וכן מצינו **דאמר רב אסי אמר ר' יוחנן**: בתחלה של הבנין **אפילו מים ומלח** שאינם דבר מסוים **אין מקבלין** מהם משום ריפיון ידיים.

**בסוף** הבנין, ששוב אין לחשוש לכך, הרי **דבר מסוים** שניכר לעין בבנין, **אין מקבלים** מעכו"ם, שגנאי הוא, וגם מתפארים בו העכו"ם. אבל **דבר שאין מסוים** להקבע בבנין אלא ימכרוהו וישתמשו בדמיו, **מקבלין** מן העכו"ם.

**היכי דמי דבר המסוים? אמר רב יוסף**: כגון **אמה בליא עורב**. שהיו מביאין טבלאות של ברזל אמה על אמה ובהן מסמרים ומכסים בהם את גג ההיכל כדי למנוע את העורבים שלא ישכנו שם, [וישליכו דבר טמא — תוספות בשם הערוך].

**מתיב רב יוסף**: איך אמרנו שבתחלת הבנין

ותירץ על פי דברי הלחם **משנה** שהיה ענין מיוחד לקבל מהמלכות כי על ידי זה יתחזק בנין הבית. אך לפירוש רש"י ותוספות שמשום שהמלכות איננה חוזרת, צריך עיון מה התירוץ על קבלת דבר מסוים.

88. **ובשיטה מקובצת** [אות ג] פירש, שלפי תנא קמא שתרומת עכו"ם תרומה הרי זו תרומה גמורה, וחייבים עליה מיתה כמו על תרומת ישראל. ולדעת רבי שמעון הסובר שתרומת עכו"ם אינה תרומה באמת אין זה תרומה, וחייב הכהן להפריש ממנה תרומות ומעשרות כמו משאר טבל, ומה שאמר רב תנתן לכהן כוונתו רק להוציא מהסיפא שכאשר התכוון לגבוה זה הקדש.

89. הקשה בעולת שלמה, איך מועיל מה

וברבינו גרשם פירש באופן אחר, שבתחילה הכוונה שאם רוצה גוי להתנדב לבדק הבית אומרים לו שלא יתנדב. אך אם כבר התנדב זה **בסוף** ומקבלים ממנו.

**והרמב"ם** [פ"ח ממתנות עניים ה"ח] מפרש שהכל מדובר כשכבר הקדיש, ובתחילה הכוונה שלא לוקחים ממנו, אבל אם כבר לקחו זה נקרא בסוף ולא מחזירים לו.

87. הקשה מהר"ש **טויבש** שהרי אסף שומר הפרדס נתן עצים, ועצים הם דבר מסוים וכמבואר ברמב"ם שקורה נחשבת דבר מסוים, ואם כן, הקושיא היא איך קיבלו ממנו דבר מסוים, ועל זה לא מועיל התירוץ שהמלכות איננה חוזרת בה, שזוהי רק סכרא לענין שאין לחשוש לריפיון ידיים כיון שמלכות לא מתחרטת, אבל על דבר מסוים אין זה מתרץ כלום.

מטרה שתורם ישראל — תינתן לכהן, שלכך נתכוון. ואם לאו, שלא התברר לנו כך, טעונה גניזה. דחיישינן שמא בלבו נתכוון להקדישה לשמים. ומדובר בזמן הזה שאין בדק הבית, ולכן תגנוזו כי הקדש אסור בהנאה.

מיתיבי, מהא דתניא: עובר כוכבים שהתנדב קורה לבית הכנסת ושם השם כתוב עליה — בודקין אותו מה היה בדעתו. אם אמר בדעת ישראל [לאותו צורך שנודב ישראל] הפרשתיה — יגוד [יחתוך] מקום השם משום קדושת השם שיש במקום זה וטעון<sup>(90)</sup> גניזה, וישתמש במותרת הקורה לבנין בית הכנסת. ואם לאו, שלא בדקוהו

— טעונה גניזה. דחיישינן שמא כוונת לכו להקדיש לשמים.

ודייקין: טעמא שחוששים להקדש, משום דשם כתוב עליה, ומזה שכתב עליה שם שמים מוכח שלהקדש לגבוה נתכוון. הא אין שם כתוב עליה לא חוששים להקדש, ולא בעיא גניזה. וקשה על רב שאמר שאף בעכו"ם שתרם מכריו חוששים שנתכון לשמים.

ומשנינן: הוא הדין דאע"ג דאין שם כתוב עליה נמי בעי גניזה, וכרב. והא שנקט התנא שם כתוב עליה קמ"ל בכך חידוש אחר. דאע"ג דשם כתוב עליה אינה קדושה כולה

שאומר הגוי שהתכוון לתרומה ולא להקדש, והרי בלי דבריו אנו חוששים שהתכוון להקדש וגוי איננו נאמן להתיר איסור.

ותירץ, שכאן הרי מדובר בזמן הזה [ולכן טעונה גניזה כדין הקדש בזמן הזה וכמו שפרש"י], והקדש בזמן הזה הרי הולך לגניזה ואם כן, אין מעילה מדאורייתא, וכיון שזה רק איסור דרבנן בזה נאמן גוי כשהוא מסיח לפי תומו, וצריך לומר שכאן מגלגלים אתו בענין עד שיהיה מסיח לפי תומו שהתכוון לתרומה וכדעת ישראל.

90. עמד הגרי"ז, איזה קדושה יש במקום השם? ואמנם בכתבי הקודש מצאנו שיש בהם קדושה. אך בשם כשלעצמו לא מצאנו קדושה. ותירץ, שברמב"ם מדוייק ששם יש לו דין כתבי הקודש, ולכן מקומו קדוש כדין כתבי הקודש.

והתוספות כאן כתבו, שמבואר כי החתיכה שכנגד השם כולה קדושה וטעונה גניזה, ואם כן, כשכתב שם בספר תורה או בתפילין בטעות

וגררו, אסור לכתוב על מקומו כי כל הקלף כנגדו כבר קדוש בקדושת שם.

ותמה הגרי"ז, שהרי כל קדושת שם היא משום כתבי הקודש, ואם כן, מדוע אסור לכתוב שאר כתבי הקודש על המקום שהתקדש בקדושת שם והרי הכל אותה קדושה.

ומבואר מהתוספות שקדושת מקום השם היא קדושה נפרדת ואיננה מדין כתבי הקודש, ולכן אסור לכתוב כתבי הקודש על מקום השם. ובעיקר דברי התוספות שגם לאחר שגרר את השם אסור לכתוב על מקומו, הביא הגרע"א בגליון השו"ע [או"ח סימן לב סי"ח] שהנודע ביהודה תמה עליהם מהגמרא בשבת [קטז ב] שמבואר שכל קדושת הקלף היא מחמת הכתב ואם נמחק הכתב בטלה הקדושה, ואם כן, כשגרר את השם מהקלף הרי כבר בטלה הקדושה מהקלף ומדוע אסור לכתוב עליו.

ותירץ הגרע"א שבגמרא בשבת מדובר לגבי הצלה מהדליקה בשבת ובזה צריך קדושה חמורה ואם נמחק שוב איננו קדושה גמורה ואין מצילים בשבת, אבל לענין להשתמש בקלף אסור

מקום השם קדוש.

**אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו: האומר סלע זו לצדקה — מותר לשנותה ללוות** (93) אותה ולהשתמש בה לצרכיו ולאחר זמן יחזיר.

בקדושת השם, אלא יגוד מקום השם בלבד וישתמש כמותר הקורה. ומשמיע לנו בזה דאם כתב שם על דבר מסוים, לא נתקדש הדבר כולו, אלא רק מקומו של השם, ואילו שלא במקומו של הכתב<sup>(91)</sup>, לאו קדוש. **כדתניא: היה כתוב השם על ידות** (92) **הכלים ועל כרעי המיטה הרי זה יגוד ויגנז, כי רק**

גם כשנמחק.

91. זה פירוש אחד ברש"י, ועוד פירש רש"י ששם שלא במקומו הכוונה כשהוא לא על הנייר אלא על קורות וכלים. וכתב רש"י שהפירוש הראשון הוא העיקר.

והגרע"א בגליון השו"ע [או"ח ל"ב סי"ח] הביא שבספר יראים פירש כפירוש השני, שכתב שאם כתב שם על יריעה מתקדשת כל היריעה, והיינו דשם שלא במקומו אינו קדוש הכוונה כשאיננו על נייר, אבל כשהשם נכתב על נייר מתקדש הכל ולא רק מקום השם.

93. זוהי דעת רש"י שלשנותה הכוונה ללוות אותה, והבית יוסף [יו"ד רנ"ט] דייק מהרמב"ם שלשנותה הכוונה להחליף למטבעות אחרים וזה מותר כל זמן שלא בא ליד גבאי, אבל ללוות אסור, והשפת אמת ביאר שהטעם הוא כי כל הלואה זה ספק אם יהיה לו לפרוע או לא, ואם כן, איך מותר ללוות ממון עניים בלי רשותם, ולכן פירש הרמב"ם שהנידון רק להחליף את המטבעות ולא לענין ללוות.

אך השפת אמת מקשה על הרמב"ם מהמשך הסוגיא שמבואר שאם משנה את הצדקה הוא חייב באחריותה, ולדעת רש"י מובן שחייב באחריות כי הוא לווה. אך לדעת הרמב"ם תמוה מדוע חייב באחריות והרי החליף למטבע אחר ונתן אותו כבר לצדקה.

ותירץ השפת אמת, כיון שהחליף את המטבע של הצדקה, כל זמן שהמטבע שנתן במקומו לא הגיע לידי הגבאי או לעניים הרי הוא לווה עליו וחייב באחריותו.

עוד הקשה השפת אמת מהגמרא להלן שמבואר שרב ינאי היה לווה את כסף הצדקה, הרי שמותר גם ללוות.

ותירץ, שהרי מבואר בגמרא ששם היה טעם מיוחד שנוח לעניים שילווח מהם ועל ידי זה יתרבה כסף הצדקה, ואם כן, איך להוכיח משם שתמיד מותר ללוות.

והתוספות הביאו דעת רבינו ברוך, שלשנותה הכוונה למטרת צדקה או מצוה אחרת. אך התוספות כתבו שהלשון לשנותה לא משמע כך

92. בפתחי תשובה [יו"ד רע"ו כ"ה] הביא מתשובות פנים מאירות שדן בכוסות זכוכית שנכתב עליהם שם אם מותר לשתות בהן, ויש שאסרו כמבואר כאן ששם שנכתב על ידות הכלים יגוד ורק אחר כך מותר להשתמש בכלי. אך הפנים מאירות כתב שיתכן שעל ידות הכלים זה ביזוי ולכן אסור להשתמש. אך כשזה בצורה מכובדת על כוס יש לומר שמותר להשתמש. אך הביא שברמב"ם ובשו"ע מבואר שכלי שהיה כתוב עליו שם צריך לקצוץ את מקום השם, הרי שלא רק על ידות הכלים אסור אלא גם כשזה בכלי עצמו

ולכן כתב הפנים מאירות שצריך לכרוך זהב או משי על מקום השם ואז מותר לשתות בכוסות האלו.

**סבור מינה שדוקא בנוטל לעצמו, אין,** מותר, שיש לומר שעל מנת כן הקצה אותה לצדקה שאם יצטרך ילווה אותה וישלם אחרת. **אבל** להלוותה **לאחר** לא נתיר לו, כי לא התכוון להתנות לזה.

ורחינן: **כך אתמר, אמר רב אמי אמר רבי יוחנן: בין לעצמו מותר לשנותה ובין לאחר.**

**אמר ר' זעירא: לא שנו** שמותר לשנותה **אלא** רק **דאמר** הרי עלי סלע<sup>(94)</sup> זו לצדקה. שכיון שאמר "עלי" חייב באחריותה, שאם תגנב או תיאבד יתחייב לשלם, ומשום כך היא כמו שלו וברשותו היא להשתמש בה. **אבל אמר** הרי סלע זו לצדקה ולא אמר עלי שאינו חייב באחריותה **בעינא** [אותה עצמה] **בעי למיתבא** ואסור ללוותה.

**מתקיף לה רבא: אדרבה, איכא מסתברא!** אם אמר "הרי זו" משתמש בה שטובת הצדקה היא **כי היכי דליחייב באחריותה,** שבלא זה אם תגנב אין אחריותה עליו, וע"י שישתמש בה לא יפטר עד שיתן אחרת לצדקה, כי דינו כמו שולח<sup>(95)</sup> יד בפקדון שחייב באחריותו. **אבל אמר** "עלי" שבין כך מתחייב באחריותה, אין שום רווח לצדקה במה ששתמש, ובאופן זה לא נתיר לו ללוותה.

ומסיקנן: **אלא לא שניא** בין שאמר "הרי זו" ובין "הרי עלי", מותר לשנותה.

**תניא כוותיה דרבא,** דבין באמר "זו" ובין אמר "עלי" מותר לשנותה. דתניא: **נדר הרי הוא צדקה, ואין הקדש צדקה.**

והוינן בה: **מאי קאמר?** והא לא נדר הולך לצדקה, ולא הקדש הולך לצדקה. שצדקה לעניים היא, ואילו הקדש וכן סתם נדר של האומר דמי עלי לבדק הבית הם.

ומפרשינן: **אלא, לאו, הכי קאמר: צדקה הרי היא כנדר** לענין לעבור עליה **בבל תאחר.** והצדקה אינה כהקדש. דאילו הקדש אסור לאשתמושי ביה משום מעילה, ואילו צדקה שרי לאשתמושי ביה. ומשמע שמדובר בכל צדקה בין באמר "זו" ובין באמר "עלי", והיינו כרבא.

**אמר רב כהנא: אמריתא לשמעטא** דר' נחמן שמותר לשנותה, קמיה דר' זביד **מנהרדעא.** **אמר לי: אתון הכי מתניתו** לה שרב נחמן אמר סתם ולא פירש, ורב אמי ורבא פירשו את דבריו.

**אנן הכי מתנינן לה: אמר רב נחמן אמר**

ולכן הסיקו כדעת רש"י שהכוונה ללוותה.

94. כך פירש רש"י והטור [ו"ד רנט] פירש באופן אחר, שתחילה אמר הרי עלי סלע לצדקה, ואחר כך ייחד סלע זו שתהיה לצדקה עבור נדרו.

95. זה פירוש רש"י, ותמהו עליו שהרי בסוף

פרק החובל מבואר בגמרא שיש מיעוט "לשמור" ולא לחלק לעניים, והיינו שכסף צדקה אין עליו את דיני שומרים, ואם כן, אין בו דין שליחות יד שהוא דין בשומרים דווקא, ועוד תמוה וכי התירו לעבור עבירה ולשלוח יד בפקדון כדי שעל ידי זה יתחייב באחריות. ובפשוטו הכוונה היא שהתירו לו ללוות את הכסף ושוב הוא חייב בו מדין הלוואה.

ומשנינן: שאני רבי ינאי, שנוח להם לעניים בזה שלוחה. דכמה דמשתהי המעות בידיו ואין לו לפרוע, מעשה [הרי הוא כופה] לציבור, שאומר שאין לו מעות לחלק וכופם לתת, ומייתי להו, ויש רווח לעניים.

תנו רבנן: ישראל שהתנדב מנורה או נר לבית הכנסת — אסור לציבור לשנותה לצרכי ציבור אחרים.

סבר רבי חייא בר אבא למימר: לא שנא לדבר הרשות, ולא שנא לדבר מצוה אסור.

רבה בר אבוח אמר רב: האומר סלע זו לצדקה מותר לשנותה בין לעצמו ובין לאחר, בין אמר עלי ובין אמר זו. והכל מפורש בדברי ר' נחמן עצמו.

ת"ר: האומר סלע זו לצדקה, עד שלא באתה ליד גבאי מותר לשנותה ללוותה<sup>(96)</sup> לצורכו, משבאתה ליד גבאי<sup>(97)</sup> אסור<sup>(98)</sup> לשנותה<sup>(99)</sup>.

ב-1 ומקשינן: איני והא ר' ינאי שהיה גבאי צדקה, יזיף לוח ממעות צדקה לצרכו ופרע. ואיך עשה כך? והרי הן כבר ביד גבאי.

ולפי זה החמיר המרדכי במי שנדר לחלק בעצמו צדקה לעניים, שאסור לו ללוות את הכסף כשיש עניים, כיון שראוי לחלק מיד שוב אם יעכב את הכסף בידו עובר מיד בכל תאחר.

99. כתב הגרי"ז, שיש לבאר שהטעם הוא על פי מה שכתב הגר"ח, שצדקה לפני שבאה לידי הגבאי איננה ממון עניים אלא רק התפסת שם צדקה. אך כשבא ליד הגבאי שהוא יד עניים שוב היא נהיית ממון עניים.

ולכן לפני שבא ליד הגבאי ועדיין איננו ממון עניים מותר ללוות את הכסף. אך אחרי שבא לידי גבאי וזה כבר ממון עניים שוב אסור ללוות.

והעירו שאם לפני שבא לידי גבאי איננו ממון עניים אם כן, מה שייך הלוואה שיהיה חייב להחזיר, והלא הלוואה היא לכאורה רק בממון ולא בדברים אחרים.

אך הביאו שהרא"ש בתענית למד מכאן דין שיכול אדם ללוות את תעניתו ולפרוע לאחר זמן, והיינו שבאמת בצדקה אין זה ממון ומכל מקום שייך בזה הלוואה, וזה שלמד מכאן הרא"ש ששייך הלוואה בתענית ולפרוע לאחר זמן.

96. בשו"ת אחיעזר [ח"ד סימן ס"ה] ביאר שייסוד ההיתר ללוות את כסף הצדקה, הוא משום שהעניים אינם מקפידים על זה ולכן מותר ללוות.

97. כתבו התוספות שכל זה רק לגבאי, אבל בני העיר יכולים לשנות לצדקה אחרת אפילו כשבא ליד הגבאי, ויש שתי דעות בתוספות אם בני העיר יכולים לשנות רק לדבר מצוה, או שיכולים לשנות אפילו לדבר הרשות מצורכי העיר.

98. מבואר בגמרא בראש השני [ו א] שמי שנדר כסף לצדקה, אם יש עניים מצויים חייב לתת להם מיד, ואם איננו נותן עובר בכל תאחר.

וכתב המרדכי [בבא בתרא פרק ראשון סימן תצא] שכל זה רק כשחבט ממנו גבאי הצדקה את הכסף, אבל לפני שחבט הגבאי איננו עובר בכל תאחר, שהרי אין בידו לחלק את הכסף רק על ידי הגבאי.

וביאר המרדכי שהטעם שבבא ליד גבאי אסור ללוות את הכסף, מפני שעכשיו שהכסף ביד הגבאי הוא ראוי להתחלק לעניים על ידי הגבאי, ואם יעכב את הכסף בידו הרי הוא עובר בכל תאחר מיד.